

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Internacionalizacija Julijske krajine
in Trsta pomeni utrjevanje mednarodne in domače reakcije.

Leto 2. šte. 194 - Cena 3.- lire

TRST, sreda 16. januarja, 1946

Uredništvo in uprava, Piazza Goldoni št. 1-I.
Tel. št. 93806, 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo

BORIS KRAIGHER:

Kaj pomeni predlog o internacionalizaciji Trsta in Julijske krajine

Ekonomske razloge

Mnogo govore o ekonomskih razlogih, češ, da je Trst obse srednje in vzhodno evropsko pristanišče in da zato ne more pripadati eni sami državi. To je celo glavni vzrok, ki naj utemelji upravičenost zahteve po internacionalizaciji. Poglejmo, kako je s tem razlogom, kdo postavlja te ekonomske pogoje.

V okviru Jugoslavije je predvidena po predlogu, ki jih je predložila jugoslovanska delegacija v Londonu, internacionalizacija dela luke in luških naprav. Mogoče je torej postaviti upravo nad delom luke iz predstavnikov držav, ki imajo interes na tržaški luki. Tako je mogoče zagotoviti izkoriščanje luke v korist tem državam, s tem pa tudi v korist Trstu in Jugoslaviji. To pomeni, omogočiti gospodarsko izkoriščanje luke s strani srednje in vzhodno evropskih držav, ne da bi bila s tem bistveno kršena demokracija načela suverenosti ljudstva — suverenosti prebivalstva Trsta, prebivalstva Julijske krajine in končno ljudstva in narodov Jugoslavije.

Internationalizacija dela luke in luških naprav pomeni skupno mednarodno upravo na osnovi nekega mednarodnega statuta za ta del luke. V bistvu to pomeni, da je Jugoslavija pripravljena, dati mednarodno garancijo, da se ne bo posluževala svoje suverenosti nad Trstom v kakršni koli škodo drugih držav in da ne bo vodila v lučki politike, ki bi mogla ovirati naraven gospodarski razvoj Avstrije, Čehoslovaške, Madžarske in drugih srednje in vzhodno evropskih držav.

Glede na ta predlog ne more biti nobenih upravičenih, mednarodnih gospodarskih razlogov, ki bi mogli upravičevati drugačno rešitev, kot je ona, ki je pravična s stališča demokracije, s stališča samoodločbe, s stališča priznanja suverenosti naroda. To tudi priznava zainteresirane države, ki so v bolj ali manj uradni obliki izjavile, da se strinjajo z jugoslovanskim predlogom o rešitvi problema Trsta. To je edina rešitev, ki rešuje vse gospodarske probleme, ne da bi kršila osnovna demokracija načela.

Za resnične, pravične gospodarske razloge torej ne gre, ko nasprotujejo pravični in naravni rešitvi in ko iščejo rešitve v internacionalizaciji Trsta in celo Julijske krajine kot celote. Kaj se torej skriva za temi ekonomskimi razlogi?

Ne gre za ekonomske zahteve držav, ki so na Trstu zainteresirane, ampak gre očitno za razloge nezainteresiranih sil. Ko govorijo o ekonomskih razlogih, jim torej ne gre za reševanje resničnih ekonomskih problemov, ampak gre za ekonomske, politične in vojaške interese tistih zunanjih sil, ki najočnejše vloga v mednarodnem razvoju v tem delu Evrope, ampak, ki hočejo ta del Evrope potisniti v gospodarsko in s tem tudi v politično odvisnost od zunanjih sil. Ne gre torej za problem, kako ustvariti narodnega in mednarodnega stališča naprednejše rešitve, ampak gre ravno nasprotno za poizkuse mednarodnih reakcionarnih sil, kako preprečiti pravičen in demokratičen razvoj priključitve Trsta in Julijske krajine k Evropi.

S tem pa seveda nismo več na področju reševanja problema mednarodnega razvoja, ampak imamo opravka s poizkusi povarnosti imperialističnih sil, ki hočejo prenesti svojo kolonialno politiko in prakso tudi v Evropo. Ne gre torej za reševanje vprašanja Trsta v interesu miru, gospodarskega in demokracijskega razvoja srednje evropskih držav, ampak nasprotno, gre za ustvarjanje pozicij, preko katerih bi mednarodna reakcija lahko ekonomsko in s tem tudi politično neposredno zavirala normalen razvoj v srednji Evropi in spravi srednjo Evropo in njene države neposredno v svojo odvisnost.

Internationalizacija pomeni utrjevanje mednarodne in domače reakcije. Tako rešitev ugaša lahko v Trstu in Julijski krajini seveda samo protijuljskim silam. Te si obetajo profitov od sodelovanja pri gospodarskem izkoriščanju srednje in po možnosti tudi vzhodne Evrope. Poleg tega pa si obetajo tudi pomoči za svojo protijuljsko akcijo proti demokraciji in silam Trsta in Julijske krajine. V Trstu in v Julijski krajini je za priključitev k FLRJ.

NAD 40.000 DELAVCEV NA NEDELJSKEM ZBOROVANJU

Tržaški delavci so 13. t. m. napolnili do zadnjega kotička trg Garibaldi, kjer se je vršila mogočna manifestacija njihove enotnosti. Ne 7.000, ki so korakali po ulicah, kot pravijo oni, ki jim moč enotne delavske organizacije ne gre v račun; nad 40.000 jih je bilo, ki hočejo biti več sužnji, ki hočejo svobodo, delo in kruh. Nad 40.000 glasov je pritrilo, ko je dr. Radich dejal: «Če bo treba, bo šlo vse delavstvo v borbo za uresničenje svojih pravic. Sindikalna organizacija, ki ste si ustvarili, bo ostala čvrsta in močna kljub poizkusom reakcije, da bi jo razbili. Ta organizacija bo vztrajala v borbi, dokler ne bodo dosežene vse pravice delavstva. Mi zahtevamo zaposlitev brezposelnih, takojšnjo obnovo, določitev in kontrolo cen in boljšo prehrano za vso cono. Od ZVU pa zahtevamo razumevanje, nepristranost in pravice, ki nam grejo.

SVETOVNA DELAVSKA ZVEZA

naj bo zastopana pri ustanovi Združenih narodov

London, 15. - (VZN) — Član sovjetske delegacije in predsednik osrednjega sindikalnega sveta Sovjetske zveze V. Kuznecov, je danes stavil predlog, po katerem naj bi bila zastopana pri ustanovi Združenih narodov svetovna delavska organizacija, da bi tako mogla izraziti svoje stališče pred skupščino Združenih narodov.

Danes dopolnilne je Kuznecov govoril na sestanku glavnega vodilnega odbora skupščine, ki ji je predsedoval belgijski zunanji minister Paul Henri Spaak, ter predlagal, naj se prouči zahtevo svetovne sindikalne federacije po zastopstvu, ki naj bi imelo posvetovalni značaj pri ustanovi Združenih narodov. Kuznecov, ki je član izvršnega odbora svetovne sindikalne zveze, je sporočil, da je zveza na njenem prvem sestanku preteklega septembra v Parizu odobrila predlog s katerim je podprla listino Združenih narodov in predlagala udeležbo zveze pri skupščini ustanove Združenih narodov.

Po zadržanju Kuznecova, da zastopa zveza 65 milijonov delavcev, je izjavil: «Popolnoma smo prepričani, da so naši cilji enaki ciljem ustanove Združenih narodov. Mnenja smo, da je namen ustanove Združenih narodov izboljšati življenjske pogoje delavcev in zagotoviti pravičen mir.»

«Po našem mnenju bi bilo za človeštvo zelo koristno, če bi glavna skupščina priznala to mogočno organizacijo. Če bi se slišal glas te zveze na glavni skupščini, bi bilo to brez dvoma dobro za ves svet. Novozelandski predstavnik Peter Fraser je tej zahtevi ugovarjal, ker po njegovem mnenju ni v duhu s sklepki konferenc v San Franciscu in zahteva spremembo listine Združenih narodov. Soglašal pa je

terim je podprla listino Združenih narodov in predlagala udeležbo zveze pri skupščini ustanove Združenih narodov. Po zadržanju Kuznecova, da zastopa zveza 65 milijonov delavcev, je izjavil: «Popolnoma smo prepričani, da so naši cilji enaki ciljem ustanove Združenih narodov. Mnenja smo, da je namen ustanove Združenih narodov izboljšati življenjske pogoje delavcev in zagotoviti pravičen mir.»

«Po našem mnenju bi bilo za človeštvo zelo koristno, če bi glavna skupščina priznala to mogočno organizacijo. Če bi se slišal glas te zveze na glavni skupščini, bi bilo to brez dvoma dobro za ves svet. Novozelandski predstavnik Peter Fraser je tej zahtevi ugovarjal, ker po njegovem mnenju ni v duhu s sklepki konferenc v San Franciscu in zahteva spremembo listine Združenih narodov. Soglašal pa je

bil spravljen pod zemljo in poskrit po rovi, predorih in kanalih. Ta dela potekajo v glavnem v Schleswig-Holsteinu in na Danskem, kamor so se Nemci umaknili na koncu vojne. Na teh področjih je bila zbrana večina od 4.000 letal, ki so Nemcem preostala.

Ta letala uničujejo z ognjenimi eksplozivom. Med gradivom, ki ga je treba uničiti, je 8.000 rezervnih motorjev ter nad 100 tisoč ton razstreliv, ki je pripadalo nemškemu letalstvu; od tega je 40 tisoč ton plinskih bomb. Najvažnejše delo so opravili, ko so hkrati uničili 8.000 ton bomb.

Krzički je nato govoril o svojih vtisih v ZSSR, kjer je bil gost vsežveznega sveta strokovnih zvez, ter o svojem razgovoru z generalnim Stalinom. Krzički je dejal: «Generalizmus Stalin je govoril mnogo o miru in o nujnosti, da se mir ohrani. To vprašanje generalizma zelo zanima. Prav tako mi je stalo mnogo vprašanj o Slovanih v ZDA.»

Krzički je nato poudaril, da so prilike v slovenskih deželah, zlasti v ZSSR, Jugoslaviji in Poljski, ugodnejše, kot v drugih deželah. Krzički je nato govoril o stališču ameriškega javnega mnenja do narodno osvobodilne borbe jugoslovanskih narodov in do nove Jugoslavije. V zvezi s tem je dejal, da je, med tem ko so se junaki Jugoslovani borili in prelivali kri v hribih in planjavah proti nacističnim osvajalcem, v Ameriki skupina monarhističnih reakcionarnih emigrantov razširjala propagando proti svoji lastni deželi in lastnim narodom, s čimer je poskušala zavajati ameriško javno mnenje. Toda volitve, ki so bile izvedene v Jugoslaviji 11. novembra, so pokazale te zaporne reakcije. Te volitve so bile najboljša protipropaganda proti reakcionarnim emigrantom. Dejanje so vsi tuji dovtiki izjavili, da so bile te volitve resnično demokratične, splošne in tajne. Ljudstvo je v veliki večini izglasovalo zaupanje in ljubezen svojim voditeljem in vladi.

Razoroževanje v državah, ki so bile pod nemško zasedbo

London, 15. - (VZN) — Uradno poročilo, da so Belgiji, na Nizozemskem in Danskem, že popolnoma zaključili razorožitev z izjemo skladšč za bombe, kar bo trajalo nekaj časa. Iz Norveške so se oddelki, ki so opravljali razoroževanje, že umaknili. Nemški delavci pod nadzorom angleških uradnikov in angleškega obseba uničujejo zadnja letala nekdanje Luftwaffe. Del tega gradiva je

Maršal Tito sprejel britanskega veleposlanika

Beograd, 15. - Tanjug — Maršal Tito je danes v prisotnosti pomočnika zunanjega ministra Velobita sprejel angleškega veleposlanika v Beogradu gospoda Stevensona.

30 britanskih novinarjev bo obiskalo SZ

Berlin, AFP. — Sovjetske oblasti so povabile 30 britanskih novinarjev, naj obiščejo sovjetsko okupacijsko področje.

Obisk se bo izvršil po skupinah po 6 članov, v katerih bodo tudi kanadski in avstralski novinarji. Prva skupina je danes odpotovala iz Berlina.

Brezposelnost v ZDA

Washington, 15. - Tass — Po podatkih ameriškega ministrstva za delo je znašalo 1. januarja 1946, številni brezposelnih delavcev, številni demobilizirane vojake, tri milijone in pol.

Spremembe pri UNRRA-i

Washington, 15. - (VZN) — Predstavnik ustanove UNRRA v Washingtonu so včeraj naznanili, da je bil Ivan A. Juženko imenovan za namestnika glavnega ravnanja ustanove UNRRA in za šefa oskrbe za Evropo. Imenovanje je potrdil Nikolaj I. Feonova, ki bo zastopal Sovjetsko zvezo pri ustanovi UNRRA v Washingtonu.

Ravnateljstvo ustanove UNRRA je nadalje sporočilo, da je priselavila, ki so jo izvršili o položaju v vzhodni Slovaški, pokazala potrebo izrednega programa na dotičnem področju. Priselavila, ki so jo izvršili v 24 okrajih je pokazala, da približno 200.000 oseb, od katerih je ena tretjina otrok, potrebujejo hrane, stanovanja, oblečila in zdravniško oskrbo.

Ureditev reparacij

Washington, 15. - Unipress — Zunanje ministrstvo je naznanilo, da je bila v Bruslju urejena medzaveznika komisija, ki bo v februarju pričela urejevati reparacije 18 držav. Sovjetska Zveza in Poljska sta že prevzeli nenašeno obremenitev in dobrodelnost, ki so jim bila dodeljena. Celotne zahteve namreč Nemčiji znašajo 700 do 1.000 milijard dolarjev. Reparacije bodo razdeljene po deležih, ki so bili določeni na reparacijski konferenci v Parizu.

Scorza v Argentini?

London, 15. - Unipress. — Berlinski radio je poročal, da je Carlo Scorza, bivši tajnik fašistične stranke, ki je pobegnil iz Italije v Švicco, z letalom odpotoval v Argentino.

KRATKE VESTI

RIO DE JANEIRO. Listi poročajo o novih stvarkah v Braziliji. Delavci največje južno-ameriške, angleško-portugalske, tobačne družbe v Santa Cruzu, ki ima plantaže in tovarne po vsej Braziliji, so stopili v stavko.

SANGHAI. V Sanghaju je bila objavljena fotografija razstava «Priateljstvo narodov ZSSR». Ob tej priliki je odbor kitajsko-sovjetskega kulturnega društva priredil sprejem, ki so se ga udeležili predstavniki kitajskega kulturnega življenja.

LONDON. Agencija Unipress sporoča, da bo v četrtek odpotovala z ladjo iz Liverpoola prva velika skupina repatriiranih italijanskih vojnih ujetnikov. LONDON. Budimpeštanski listi poročajo, da je rumunski ministarski predsednik Groza povabil madžarskega ministrskega predsednika Tildija na obisk v Rumunijo. Tildij je vabilo sprejel.

Morilec tisočev

fašistični general italijanske kraljeve vojske Gastone Gambara, je še vedno na svobodi v Italiji

Mario Robotti je zapustil Ljubljano in položaj poveljnika ital. XI. armadnega zbora dne 12. dec. 1942. Za svoje zločinsko delovanje je prejel nagrado v obliki napredovanja in je bil imenovan za Vrhovnega poveljnika italijanske vojske v Sloveniji in Dalmaciji. Na izpraznjeno mesto poveljnika XI. armadnega zbora v Ljubljani je prišel dne 15. decembra 1942 armadni general Gastone Gambara.

S spremembo osebe poveljnika italijanskega XI. armadnega zbora se italijanski teror v Sloveniji ni prav nič omejil oz. zmanjšal. Se naprej, prav do kapitulacije Italije, so ital. vojski, milicijski, karabinjerski in policijski ubijali naše ljudi, požigali naša naselja, bombardirali naše kraje, pošiljali v internacijo in zapore, mučili civilno prebivalstvo, razsurovali našo mladino, skrušili, storičili vse, da bi čimprej dosegli cilj, da se naš narod popolnoma iztrebi. To je razumljivo, kajti s prihodom Gastoneja Gambare na položaj komandanta XI. armadnega zbora je ostal na svojem mestu vsa italijanska vojska in policijski aparat, ki ga je organiziral in za izvrševanje zločinov temeljito izuril njegov podpomočnik Mario Robotti. Gastone Gambara je vse, kar je ustvaril in zapolnil Mario Robotti, ohranil in razvil naprej. Dne 1. jan. 1943 je poslal poveljstvom vseh njemu podrejenih enot okoliščino z naslovom: «Razlika navodila No. 1, kjer izrecno navajajo, da po tem, ko je čis dni smo opazovali in poslušali ter spoznali tako položaj, kakor sredstva, ki so mu na razpolago, ne namerava nikdar izpremeniti. Priznava, da tega, kar je ustanovil in organiziral Robotti, ene bi bilo mogoče napraviti.

Vendar pa je Gambara takoj ob svojem prihodu v mehanizem, ki ga je organiziral Robotti uvedel novo noto, nov način delovanja. Tako dopolnitev oz. spremembo taktike je Gambara narekoval njegov osebnih načelnik, še bolj pa takratni mednarodni politični in vojaški položaj.

Gambara je po svojem značaju in vzgoji — to posnemamo iz njegovih zapiskov, navodil in okolišč, ki smo jih našli v arhivu XI. armadnega zbora — drugačen od Maria Robottija. Mario Robotti je vršil vojne zločine preprosto in odkrito, on je ubijanje, streljanje talcev itd. javno napovedoval javno razglasil se z njimi celo hvallil in ob prebivalstvu krvi odkrito užival. Nasprotno pa je bil Gambara v svojem zločinskem delovanju zahrbtn, v javnosti se je kuzal miliga in kavalerskega, za hrabro javnosti pa je bil krut in brezobziren. V okoliščini z dne 6. julija 1943, šte. 02 3630-tajno, ki jo je poslal Gambara vsem podrejenim enotam, pravi na tretji strani dobesedno: «Mi [italjani] se trkamo na prsi, da smo zmirljivi. Izrabimo in praktično zločince!»

Spremembo taktike je italijanskemu okupatorju narekoval takratni vojaški položaj. Porazi fašizma na bojiščih so ital. imperalistično nujno napelili na razmišljanje o možnosti, da bo treba poravnati račune in dati odgovor za zločinsko vojskovanje in upravo na zasedenih ozemljih. Kljub jasnosti oburnega vojaškega položaja fašističnih sil in nadaljnega mednarodnega političnega in vojaškega razvoja, takrat italijanski okupator ni prenehal z ubijanjem oz. uničevanjem slovenskega življa oz. premoženja. V že omenjeni okoliščini z dne 1. jan. 1943 Gambara sam pripoveduje, da je dobil v Rimu in na Suški pred svojim prihodom v Ljubljano točna navodila po katerih ostane njegova naloga in naloga vseh italijanov, «ki so stopili na tla te nove province, enaka: pobiti poravnati in umiriti Slovenijo».

S takimi smernicami in navodili je Gambara začel in nadaljeval svoje delovanje na položaju poveljnika XI. armad. zbora v Ljubljani. Takoj ob svojem prihodu je izvršil v Ljubljani s pomočjo domačih ovsuhov, takrat racije, ob katerih priliki je bilo aretiranih več 100 Ljubljancev, tako, da so se ljubljanske hiše dočela napolniti. Tudi streljanje talcev se je nadaljevalo. Dne 23. an. 1943 je dal Gambara ustreliti kot talce 6 slovenskih mož. Bili so to Lamberg Pavel iz D. brunji, Snaj Vincenc iz Male vasi, Skof Vincenc iz Ljubljane, Sadar Jožef iz Zuzemberka, Zaločnik Jožef iz Ljubljane in Petuš Valentin iz Slnednika. Ti moške so bili izbrani iz vrst priprornikov in balgijski vojašniki v Ljubljani, katera je bila takrat napredna priprornikov, ki so bili pozneje večinoma poslani v italijanska internacionalna taborišča.

Toda vse te zločine, streljanje talcev, množična aretiranja in pošiljanja v internacijo je Gambara v skladu z zgornj opisanimi, novimi metodami prikazal tako, kot da ni okupatorjeva zadeva, temveč zadeva in zahteva domačih izdajalcev. Tako je delal Gambara tudi pozneje: Kakršni koli zločini nad našim narodom se je zgodi, Gambara in njegovi podrejeni so delali lep obraz čes, to so napravili vsi ljudje. S to taktiko bi utegnil Gambara marsikaj nepoučnega preprečiti, da so krivi gorja izključno domači izdajalci, če ne bi bili v posesti originalnih ital. dokumentov, ki nad vsak dvom jasno dokazujejo, da je kriv vseh zločinov tudi ital. okupator, čeprav so bili izvršeni s pomočjo domačih izdajalcev. Te dokumente bomo objavili v enem posebnih člankov, ko bomo obravnavali primer belega t. k. M.V.C. Dajmo hočem prikazati in Gambarovo odgovornost in krivdo za vojne zločine, ki jih je zagrešil on sam s podrejeno vojsko, karabinjerji in milico.

Odgovornost Gambare za vse vojne zločine, ki jih je izvršila ital. okupatorska vojska na slovenskem ozemlju za časa njegovega bivanja v Ljubljani, se jasno kaže v okoliščini in navodilih, ki jih je poslal na položaj vsem v sestavi XI. armadnega zbora spadalčnim enotam. Gambarove okoliščine in navodila so vsebovala natančna povelja, kako morajo postopati ital. okupatorski vojski pri svojih operacijah na slovenskem ozemlju. Njegova povelja zapovedujejo izvrševanje prav vseh vojnih zločinov, ki jih je takrat počenjala ital. okupatorska sila. Ker je Gambara pošiljal pismena navodila skoraj vsak teden, je dokaz za njegovo krivdo na pretek. Iz množice njegovih navodil in okoliščine prebujemo eno, ki je po obliki enaka vsem drugim, tipična pa zato, ker vsebuje striktno nalog, da morajo ital. vojski pobijati vojne ujetnike. V slovenskem prevodu se okoliščina glasi dobesedno takole:

Poveljstvo XI. armadnega zbora. Urad za operacije tajno No. 02-2493 P. M. 96, 27. maja 1943. Predmet: Postopanje z ujetniki, zajetimi v boju.

Vsem podrejenim enotam. 5. Ujetnikov se mora izvršiti takoj po zašiljanju, najkasneje v 48 urah po zajetju v primeru, da je potrebno zasliševanje najdatovati. 4. Ujetniki, ki ga se v skladu s gorjimi določili ne ustrelijo, se morajo, v kolikor prijava še ni izvršena, prijaviti vojaškemu sodišču 2. armade — odesk Ljubljana.

Sledila bodo točna navodila, ki so se pripravljajo in ki se bodo nanašala na uporjake, ki se prostovoljno predajo.

General armadnega zbora, komandant: Gastone Gambara, I. r.

(Nadaljevanje na 2. strani)

